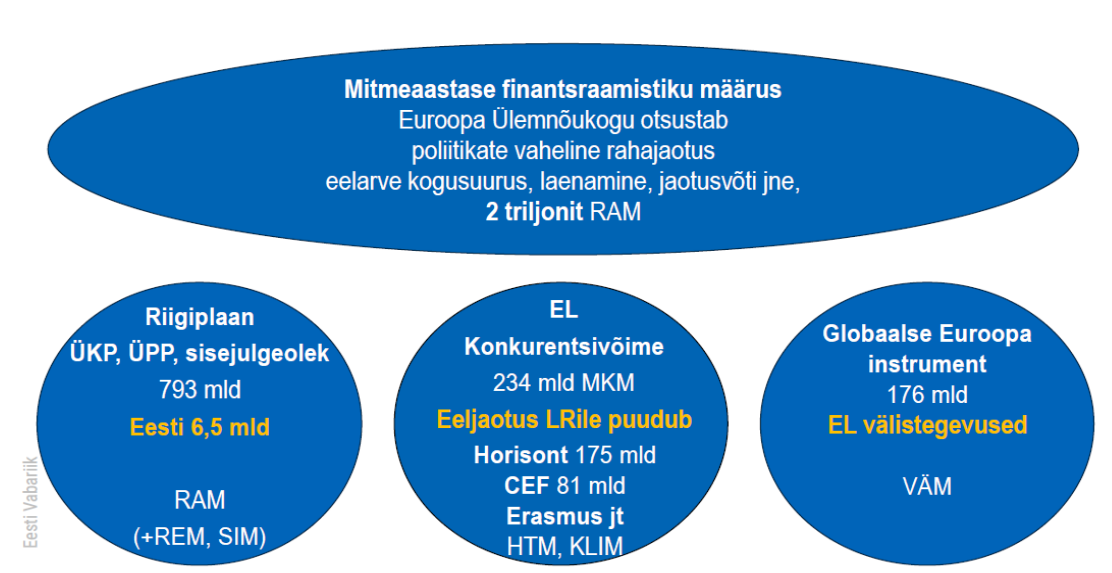

EK esmane ettepanek EL28+ paketiks

Mõisted

MFF – *multiannual financial framework* – EL mitmeaastane eelarve 2028-2034

NRP – *National and Regional Plan* – riigiplaan – ühtne plaan, mille alusel kavandatakse ühtekuuluvus-, sisejulgeoleku-, põllumajandus- ja kalanduspoliitikate riigisisest rakendatavad toetused. Teatud osa eelarvest kindlatele teemadele kõrvamärgistatud, ülejäänud riigi vaba otsus, sh lõplik poliitikate vaheline jaotus.

Regionaalpoliitika vaatest olulised määrused

[European Fund for economic, social and territorial cohesion, agriculture and rural, fisheries and maritime, prosperity and security](#) (riigiplaani üldreeglid, NRP määrus)

[Budget expenditure tracking and performance framework](#) (arveldamine EL-iga, tulemuspõhisus, Annex I - seiremõõdikud)

[Common Agricultural Policy](#) (ÜPP, sh LEADER, maaettevõtlus)

[European Fund for Regional Development and Cohesion Fund](#) (sh linnade rahastamine, Interreg)

[European Social Fund](#) (sh rahvastikumuutused, sotsiaalne innovatsioon)

Eelarve

(NRP määrus)

- Esmase info järgi on Eesti ümbriku suurus 6,5 mlrd, sh 0,8 sisejulgeolek, 5,5 ÜKP, ÜPP ja kalandus kokku ning 0,15 sotsiaalne kliimafond.
- ÜPP sissetulekutoetustele on minimaalne toetusmaht riigiplaani sees kõrvamärgistatud (ringfenced). LEADER ei kuulu kõrvamärgistatud ÜPP sissetulekutoetuste summa sisse.
- 25% riigiümbriku mahust jääb reservi (v.a põllumajanduse sissetulekutoetused?), mida saab kasutusele võtta ainult kriiside ilmnedes, vahehindamise järel või perioodi lõpus.

- Tehnilise abi määr 3% *flat rate* – seni oli igal ÜKP fondil erinev 2-4% vahemikus, ÜPP puhul vist kõrgem.
- Eestil kui üleminekupiirkonnal peab olema tagatud minimaalne **kaasfinantseering 40%** (iga?!) meetme eelarvest. **Interregis 20%** iga programmi tasandil.
 - o Meede (**measure**) on defineeritud kui investeering, reform või muu sekkumine, mis on Kavas. Meede võib koosneda ühest või mitmest tegevusest (**activity**). Tegevus on konkreetne algatus, mis on ette võetud selleks, et saavutada seatud eesmärgid.
- Toetuste maksmine EK-lt Eesti riigile toimub ainult kokku lepitud vahe-eesmärkide, sihtväärtuste ning väljundnäitajate saavutamise alusel. Vahe-eesmärk – kvalitatiivne; sihtväärtus – kvantitatiivne.

Riigiplaani kaudu toetatavad valdkonnad, mis on seotud kohaliku ja regionaalarenguga

(NRP määrus)

a) Majanduslik ja territoriaalne areng ning rohe- ja digipööre:

- **Piirkondade atraktiivsuse suurendamine** (sh linnade ja maapiirkondade integreeritud arengu strateegiad, piirkondlikud teenused ja infrastruktuur). **Fostering the attractiveness of territories to support the right to stay including by supporting strategies for the integrated development of urban and rural areas, including support for territorial services and infrastructure;**

d) Põllumajandus, maaelu, kalandus ja merendus (**sustain the quality of life in the Union**):

- **Maaelu elukvaliteedi ja atraktiivsuse tõstmine** (sh ligipääs tervishoiule, õiglased töötingimused, põlvkondade vahetus).
- Mere- ja kalandussektori jätkusuutlikkus, rohe- ja sinimajandus ja kohalike kogukondade sotsiaal-majanduslikud võimalused ja vastupanuvõime (**enhancing the socio-economic opportunities and the resilience of the local communities**).

e) Põhiõigused, demokraatia, õigusriiklus ja EL-i väärtused:

- **Avaliku halduse ja institutsioonilise võimekuse parandamine kõigil tasanditel.** **Enhancing the efficiency of public administration and the institutional capacity of public authorities and stakeholders at national, regional and local level.**

Riigiplaani koostamine, partnerlus ja mitmetasandiline valitsemine

(NRP määrus)

- Riigiplaan ühendab tänased ühtekuuluvuspoliitika (ÜKP), ühise põllumajanduspoliitika (ÜPP), kalanduspoliitika ja sisejulgeoleku valdkonna prioriteetidesse panustamise. Nende vahendite kasutuseks koostatakse riigiplaan, mille prioriteetid, eesmärgid ja võetavad meetmed valmistatakse ette riikide ja piirkondade kaasavas protsessis ning räägitakse läbi EL tasemel Euroopa Komisjoniga Euroopa Liidu pikaajaline eelarve pannakse paika seitsmeks aastaks (2028 – 2034).

- Riigiplaan peab sisaldama lisaks investeeringutele ja sekkumistele ka reforme.
- Riigiplaan ja selle kõik peatükid tuleb luua partnerluses, kuhu kuuluvad ka regionaalsed ja kohalikud partnerid, LR peab tagama, et kaasatus on piisav.
- Kavas tuleb näidata, **kuidas efektiivselt panustatakse koostöömeetmete ja territoriaalsete investeeringute rakendamisse** linnades, maapiirkondades ja rannikualadel.

- The Plan shall include national, sectoral and, where relevant, regional and territorial chapters.
- Regarding [regional, local, urban, rural and other public authorities or associations representing such authorities], the Member State shall ensure that all authorities concerned by the relevant chapters of the Plan are appropriately represented in accordance with the corresponding territorial level and the geographical coverage of the chapter, as appropriate.
- Promoting the use of cooperation interventions as referred to in Article 74 [cooperation interventions], including integrated territorial investment in cities, urban, rural and coastal areas, community-led local development, or other territorial tools including just transition and smart specialisation strategies, as well as LEADER as referred to in Article 77 [LEADER];

Riigiplaanis on vaja esitada põhjalik ülevaade (nimetada vastav peatükk, kulud kokku, sh EL toetus, asjakohaste reformide seosed) kava toetusest territooriumidele, võttes arvesse nende konkreetseid vajadusi ja probleeme:

- konkreetsed vajadused ja probleemid maapiirkondades, eriti nendes, mis kannatavad struktuursete probleemide all, nagu atraktiivsete töövõimaluste puudumine, oskuste nappus, lairibaühendusse ja ühenduvusse, digi- ja muudesse taristutesse ning esmatähtsatesse teenustesse tehtavate investeeringute vähesus, samuti noorte väljavool; sotsiaal-majandusliku struktuuri tugevdamine nendes piirkondades eelkõige töökohtade loomise, noorte toetamise ja põlvkonnavahetuse kaudu;
- konkreetsed vajadused ja probleemid tööstuslikust üleminekust mõjutatud piirkondades, eelkõige nendes, mis seisavad silmitsi tõsiste sotsiaal-majanduslike probleemidega, mis on seotud liidu 2030. aasta energia- ja kliimaeesmärkide saavutamise ja ülemineku kliimanetraalsele majandusele 2050. aastaks;
- linnapiirkondade konkreetsed vajadused ja probleemid (kestlik linnaareng);
- konkreetsed vajadused ja probleemid, mis on kindlaks tehtud integreeritud territoriaalsete investeeringute, kogukonna juhitud kohaliku arengu või muude territoriaalsete vahendite, sealhulgas õiglase ülemineku ja nutika spetsialiseerumise strateegiate kavandatud kasutamiseks.

Lisaks tuleb esitada põhjalik ülevaade **integreeritud territoriaalse arengu kavandatud kasutamisest linna- ja maapiirkondades, kogukonna juhitud kohalikest arengust, eelkõige LEADERist**, ja muudest liidu vahendite toel välja töötatud territoriaalsetest vahenditest, sealhulgas õiglase ülemineku ning nutika spetsialiseerumise ja süsinikuheite vähendamise strateegiad, ajavahemikul 2021–2027.

Iga meetme kohta on vaja esitada üksikasjalik teave selle kohta, millisele geograafilisele piirkonnale on meede suunatud (nt linnapiirkond, tööstuslikust üleminekust mõjutatud piirkond,

maapiirkond jne). Kus asjakohane, tuleb lisada ka info territoriaalse algatuse ja kohaliku koostöö tüübi kohta (nt integreeritud territoriaalne ja linnaareng, CLLD/LEADER vm).

Territoriaalsed ja kohalikud koostööalgatused

(NRP määrus)

- Eraldi artiklina on välja toodud piirkondlike ja kohalike koostööalgatuste rahastamine. Lisaks territoriaalsetele strateegiatele ja LEADER/CLLDle on selle artikli all ka targa küla strateegiad ja erinevad põllumajanduse koostööalgatused.
- Igas koostöös peab olema vähemalt kaks osapoolt ja peab olema ka seos erieesmärkide saavutamiseks.

NRP määrus, art 74

- Liikmesriigid võivad luua ja toetada koostööd järgmistes valdkondades:
- (a) integreeritud territoriaalne ja linnaareng;
- (b) kogukonna juhitud kohalik areng, sealhulgas LEADER, ja muud kodanike juhitud algatused;
- (c) arukate külade strateegiad;
- (d) määruse XX [ÜPP] artikli 19 lõikes 2 osutatud EIP-AGRI tööühmade projektid;
- (e) liidu või liikmesriikide tunnustatud kvaliteedikavad ja nende kasutamine põllumajandustootjate poolt;
- (f) tootjarühmade, tootjaorganisatsioonide või tootmisharudevaheliste organisatsioonide toetamine;
- (g) põlvkondadevahelise koostöö, sealhulgas põllumajandusettevõtete pärimise edendamine ja toetamine;
- (h) muude koostöövormide toetamine, mis aitavad kaasa erieesmärkide saavutamisele.

Integreeritud territoriaalne ja linnaareng

(NRP määrus)

- **Erieesmärk ERF/ÜF all - [Fostering the attractiveness of territories to support the right to stay including by supporting strategies for the integrated development of urban and rural areas, including support for territorial services and infrastructure;](#)**
- **Erieesmärk ÜPP all – LEADER**
- Piirkondlike strateegiate osas tundub rohkem paindlikkust kui eelmisel perioodil – linnapiirkonnad ei ole nii selgelt eristatud, nt eraldi erieesmärgi tasandil.
- CLLD ja linnaarengu puhul on konkreetsed viited, et rakendamine toimub territoriaalsete strateegiate alusel. Piirkondade atraktiivsuse suurendamise erieesmärgi sõnastus on laiem ning vajab täpsustamist, kas see jätab võimaluse toetada regionaalset arengut laiemas vaates ka ilma otseselt territoriaalsetele strateegiatele tuginemata.
- **NB! Kõik territoriaalsed strateegiad kiidab heaks seirekomisjon.**
- **Piirkondliku tasandi roll – [\[Strategies\] shall be implemented under the responsibility of the relevant territorial or urban authorities or bodies, who shall select or be involved in the selection of operations.](#)**

NRP määrus, artikkel 75

1. Territoriaalse arengu toetamine põhineb integreeritud territoriaalse arengu strateegiatel, sealhulgas kogukonna juhitud kohaliku arengu kaudu, keskendudes linnapiirkondadele, maapiirkondadele, saartele, rannikualadele või mis tahes asjakohasele territoriaalsele piirkonnale, samuti nutika spetsialiseerumise või õiglase ülemineku territoriaalsetele strateegiatele või CO₂ heite vähendamise strateegiatele, mis on välja töötatud liidu vahendite toel aastatel 2021–2027, võttes vajaduse korral arvesse funktsionaalset piirkonna- ja kohapõhist lähenemisviisi. Asjaomased vahe-eesmärgid ja sihtväärtused kehtestatakse kavas.
2. Integreeritud territoriaalse arengu ja linnaarengu strateegiad:
 - (a) aitavad kaasa artiklites 2 ja 3 [kava eesmärgid] sätestatud eesmärkide saavutamisele;
 - (b) määravad kindlaks strateegiaga hõlmatud geograafilise piirkonna ja elanikkonna;
 - (c) esitavad kindlakstehtud arenguvajadustega tegelemiseks rakendatava arenguvajaduste analüüsi ja integreeritud lähenemisviisi kirjelduse;
 - (d) määravad kindlaks mõõdetavate sihtväärtustega põhieesmärgid;
 - (e) määravad kindlaks partnerite kaasamise strateegia ettevalmistamisse ja rakendamisse.

3. Korraldusasutus(ed) valib (valivad) käesoleva artikli kohaselt rakendatavad strateegiad toetuse andmiseks, sealhulgas selle ettevalmistamiseks. Nende rakendamise eest vastutavad asjaomased territoriaalsed või linna asutused või organid, kes valivad välja tegevused ja toimingud või osalevad nende valimises. NB! Mujal sama määruse tekstis viidatud, et strateegiad valib seirekomisjon.

Kogukonna juhitud kohalik areng

(NRP määrus)

- Tegevusrühmades ikka kohustuslik nii era- kui avaliku sektori kaasatus
- Tuleb toetada kohalikul tasandil innovatiivseid elemente, võrgustamist ja koostööd teiste piirkondlike tegutsejatega.
- Toetusega tuleb katta ka võimekuse tõstmise ja strateegia koostamist (samas ei tohi ükski meede alata enne 2028. a), samuti strateegia juhtimist, seiret, hindamisi, teavitamist.
- Tegevusrühmal on eksklusiivsed kohustused, mida ei saa keegi teine täita, sh strateegia koostamiseks, valikuprotseduuri ja -kriteeriumite seadmiseks (Kava tasemel on see samas seirekomisjoni ülesanne valikukriteeriumid kinnitada) ja projektivalikuks (kuidas õiguslikult praegu - teevad ettepanekud, PRIA/RTK vormistab otsuse?).
- Võrreldes käesoleva perioodiga (EL määrus 2021/1060) on välja jäänud toetussumma kindlaks määramine ning selle edastamine lõplikus valideerimiseks.
- NB! Paljud perioodi 2021-27 ÜSM määruses sätestatud detailid (multifond, juhtfond, valik ühisstruktuuri moodustamise või ühe tegevusrühma liikme haldus- ja finantsjuhiks määramise vahel) on uuel perioodil ühisfondi loogika tõttu väljas või jäetud liikmesriikide tasemel korraldada.
- NB! Ühegi toetatava tegevusega ei ole võimalik alustada enne 1.01.2028.

NRP määrus, artikkel 76

1. Kogukonna juhitud kohalik areng:

(a) keskendub allpiirkondadele (subregional areas), maapiirkondadele ja rannikualadele;
(b) seda kavandavad ja rakendavad kohalikud tegevusrühmad, kuhu kuuluvad avaliku ja erasektori kohalikud sidusrühmad ning mille otsustusprotsessi ei kontrolli vaid üks huvirühm;

(c) viiakse ellu strateegiate kaudu kooskõlas artikliga 75 [integreeritud territoriaalne ja linnaareng], toetades kohalikul tasandil uuenduste rakendamist, võrgustike loomist ja koostööd muude piirkondlike osalejatega.

2. Fondi toetus kogukonna juhitud kohalikule arengule hõlmab järgmist:

- (a) suutlikkuse suurendamise meetmed ja ettevalmistavad meetmed, mis toetavad strateegia kavandamist;
- (b) strateegia raames valitud tegevuste või toimingute, sealhulgas koostöötegevuste ettevalmistamine ja rakendamine;
- (c) strateegia ja selle rakendamise juhtimine, seire ja hindamine, sealhulgas sidusrühmade vahelise teabevahetuse hõlbustamine.

3. Kogukonna juhitud kohaliku arengu ettevalmistamisel ja rakendamisel täidavad järgmisi ülesandeid üksnes kohalikud tegevusrühmad:

- (a) kohaliku arengu strateegia ettevalmistamine;
- (b) kohalike osalejate suutlikkuse suurendamine tegevuste väljatöötamisel ja rakendamisel;
- (c) mittediskrimineeriva ja läbipaistva valikumenetluse ning -kriteeriumide koostamine, millega välditakse huvide konflikte ja tagatakse, et valikuga seotud otsuseid ei kontrolli vaid üks huvirühm;
- (d) tegevuste ja toimingute valimine;
- (e) eesmärkide saavutamisel tehtud edusammude jälgimine ja strateegia rakendamise hindamine;
- (f) teavitamine kohaliku arengu strateegiast ja liidu rollist selle toetamisel.

Kohalik tegevusrühm võib olla toetusesaaja ning viia ellu tegevusi või toiminguid kooskõlas strateegiaga, eeldusel et ta tagab ülesannete lahususe põhimõtte austamise.

LEADER

(NRP määrus + ÜPP määrus)

- ÜPP määruses **kohustus** LEADERit rakendada, sh strateegiate ettevalmistamist. LEADER-t on kohustus rakendada vähemalt maapiirkondades, kus valitsevad konkreetset ebasoodsad tingimused, nagu liikmesriigid on määratlenud riikliku ja piirkondliku partnerluse kavades;
 - Eelarvele kohustuslikku % ega põrandat ei ole.
 - LEADER ei kuulu kõrvamärgistatud põllumajandustoetuste summa sisse, on sellele lisanduv üldisest riigipotist
 - ÜPP LEADER fookuses peaks olema sellised maaelu valdkonnad, mis pakuvad lisandväärtust põllumeestele ja metsaomanikele, nt [social, environmental, digital and economic transformation of rural areas, improvement of well-being of rural citizens, strengthening social capital](#) . Samas on KOM väljendanud, et „status quo“ säilib ehk saab toetada laiemat sihtgruppi.
 - LEADER lähenemise rakendamine ÜPP määruse alusel ning säästva linnaarengu toetamine ERF/ÜF määruse alusel on kohustuslik kuid sel korral ilma minimaalse kõrvamärgistatud mahuta.

LEADER erisused laiemast CLLD lähenemisest

- lihtsustatud kuluarvestuse kasutamine on LEADERi kohalike tegevusrühmade tegevuskulude puhul kohustuslik;

- LEADERi kohaliku arengu strateegiate raames rakendatavate projektide puhul soovitatakse kasutada lihtsustatud kuluarvestust;
- LEADERi kohaliku arengu strateegiate kohaselt elluviidavatele projektidele antavat toetust, mis ei ületa 20 000 eurot, antakse kindlasummaliste maksetena ning seda võib eristada objektiivsete ja mittediskrimineerivate kriteeriumide alusel;
- maapiirkondade ettevõtluse alustamise toetust mittepõllumajanduslikuks tegevuseks maapiirkondades võib anda kindlasummaliste maksetena kuni 100 000 euro ulatuses ning seda võib eristada objektiivsete ja mittediskrimineerivate kriteeriumide alusel;
- kohustus toetada projekte, mida rakendavad kohalikud tegevusrühmad, mis hõlmavad idufirmasid, lisaväärtuse loomise võimet ümberkujundamisel, põllumajandusliku tegevuse mitmekesistamist, sealhulgas agroturismi, põllumajandustoodete otsemüüki ja innovatsiooni.

Linnapiirkondade areng

Regionaalarengu fond/ühtekuuluvusfond

- Linnaarengu toetamine territoriaalsete strateegiate alusel kohustuslik, eelarvele kohustuslikku % ega pörandat ei ole.
- Fookuses linnade jätkusuutlik areng ja keskkonna, energia ja kliimaväljakutsed, aga tähelepanu tuleb pöörata ka elamumajandusele, vaesusele, kultuuripärandile ja digitehnoloogiate potentsiaalile innovatsiooniks ja energiatõhususele, funktsionaalsete linnapiirkondade arendamisele ja linn-maa seostele.

Meetmete väljund- ja tulemusnäitajad

- Iga meede peab olema seotud vähemalt ühe sekkumiskategooriaga. Iga sekkumiskategooria kohta peab olema **üks** väljundnäitaja (kas sama sekkumiskategooria oma või vajadusel mõne teise oma või väga hädapärast midagi unikaalset) ja **vähemalt üks** tulemusnäitaja (kas sama sekkumiskategooria oma või vajadusel mõne teise oma, erakorraliselt EKga kokkuleppel midagi muud).
- **Piirkondlike strateegiate sekkumiskategooria** ([Community-led local development/LEADER and other integrated territorial tools](#)) on 40% kliimapanusega ja selle puhul on väljundnäitajad:
 - Number of preparatory projects;
 - Number of implemented projects;
 - Number of implemented strategies;
 - Number of funding agreements;
 - Number of cooperation projects;
 - Number of local action groups supported.
- Tulemusnäitajad:
 - Population covered by projects in the framework of strategies for integrated territorial development;
 - Share of rural population covered by LEADER strategies;
 - Number of jobs sustained or created;
 - Number of businesses created;
 - Number of people trained;
 - Number of visitors attracted.